

EUSKAL KAZETARIAREN PROFILA

LUIS FERNANDEZ

Euskara hutsezko komunikabideetan, nik prentsa idatzizko kazetariaren inguruko hiruzpalau gauza esan behar ditut¹. Kazetagintzan oso desberdina da prentsa idatzia, irratia eta telebista, eta arlo bakoitzak bere ezaugarriak ditu. Kazetari batzuek demostratu dute batean edo bestean aritzeko gai direla, baina ez da nire kasua, eta hortaz, nahita ere ezingo nuke beste irrati edo telebistako kazetarien profilaz hitz egin. Hala ere, ez zen hori gaia, prentsa idatzia da gaia, eta horretan zentratuko naiz.

Euskal kazetariaren profila jarri diogu izenburu, baina berdin izan zitekeen *Euskal kazetariaren pernila*. Egia esan, negar egitera nator ni hona, kazetarion negarrak kontatzera na-

tor, eta hitzalditxoan hiru alorretan bildu ditut negar-sotinak: kazetariak bizi dugun presio ekonomiko, profesional eta politikoaz mintzatuko naiz. Amaitzeko, kazetari euskaldunen artean elkartzeko aukeraz ere labur mintzatuko naiz.

Eta zer gara euskarazko prentsako kazetariak?

Gazte-koadrila bat, hori da lehen lehenik sortzen den definizioa.

Oso jende gaztea, ikasten geundela hasi ginen guztiok praktikan edo lanean. Eta orain hasten direnak ere ikasten hasten dira. Uste dut karrera amaitu eta inolako praktikarik ez duen kazetariak iluna duela etorkizuna...

Pentsa ze gazte garen ze, ni neu ere beterano izatekotan nago, eta 29 urte ditut, eta esperientzia, zer esango dizuet, bospasei urte, ez gehiago. Beterania oso merke dago gure artean.

Jende gaztea, beraz, eta hortaz, dirurik behar ez duena, nonbait. Akaso horregatik kobratzen dugu kobratzen duguna... Bizi dugun presio ekonomiko honetaz mintzatuko naiz jarraian.

PRESIO EKONOMIKOA

Gu 100.000 pezeta kobratzen duen gizarajo-banda bat gara. EITBko soldatak, geurearen aldean, tira, inbidiarako modukoak dira... eta Administrazioako edozein funtzionarioenak ere bai.

Hala ere ez dut esan nahi komunikabide guztietan gu baino hobeto daudenik. Egin-en edo Herri Irratian ez da soldata handirik izaten, adibidez, eta beste medio batzuetan ere kolaboratzaile gisa ari direnak ez dabilta diruz oso ondo.

Eta, bueno, badakigu zergatik kobratzen dugun hori, gure enpresen izaera beragatik. Eta gazte garen artean, ba, bizitzen gara horrela, ezta? Karrera amaitu eta gero estudiante pisuetan bizi da *Egunkariako* langile mordo bat... Hala ere, batzuk

beterano bihurtuz goaz, eta tira, *Egunkaria*-n eta, batzuk familia egiten hasi dira, eta egin kasu: pobrezia ren muga-mugan dauden familiak dira halakoak, ez bada ezkontide edo ohekideak beste postu ez-militante bat duela... Nik alde honetatik problemak ikusten ditut, etorkizun hurbil batera, gazteok nagusi egiten ari garen heinean, gure irabaziak orain direna baino gutxiago izango direla. Zergatik? Orain gazte gara eta ikasle-pisu batean gazte-bizitza egiteko bale, baina pisu bat ordaintzen hasi eta familia bat egiteko, ez, ez gaude minimoetan.

Eta hori da beteranoen egoera. Alegia, jada postutxo bat lortu dugunona, ze hurrengo kazetari-belaunaldiak ilunago du oraindik. Zergatik?

Bota dezagun bista apur bat atzera eta ikusiko dugu, euskarazko komunikabideen sorkuntza-urteak bizi izan ditugula. Baina sorkuntza-garaia amaitu da. EITB eraiki zuten. *Egunkaria* sortu zen eta mordo bat sartu ginen. Herri-aldizkariak ere sortu dira zenbait (eta hor sortuko dira beste batzuk baina Arrasaten ez da besterik sortuko, adibidez). Ondorioa: oraingo postu-aukerak oso murrizak dira...

Dagoeneko euskal komunikabideetan eta erdal komunikabideetan parekatuta daude sartzeko zailtasunak, nire ustez. Hala ere, Fakultateko erdarazko adarrean oraindik errezeloa dute: «Jo, zuek, euskarakook erraza daukazue».

Lanpostu-aukera murritzez mintzatu naiz, ze lan-aukerak badaude. Kolaborazio-lana geratzen da, eta horren prekaritate nolakoa den badakigu.

BEKADUNAK ETA KOLABORATZAILEAK

Ipar-Hegoa elkarteak eta Kazetaritza Sailak antolatuta egon zen mahaingurutxo bat Leioan duela hiru bat aste². Sindikatuetako ordezkariek izan ziren, eta denek salatu zuten lanaren prekaritatea. Prekaritate horren azken muturrean bekadunak daude, eta horren hurrengo kolaboratzaileak dira.

Bekadunen kontuan, *Egunkaria*-k badu honetan esperientzia eta jarraipena, eta onartu beharra dago baldintzak

beste toki batzuetan baino txukunagoak direla. EITBn bekadunak ez du soldata, baizik eta konpentsazio bat gastuetarako, segun eta nondik mugitu behar den, 10.000-30.000 pezeta bitartekoa. Euskal Herriko beste egunkariren batek badu beste figura bat: *masterra*, eta hor zuk ordaintzen duzu esplo-tatu zaitzaten (unibertsitatearen oniritziak, jakina). *Egunkaria*n 50.000 pezeta kobratzen dira, baina ordutegia ere okerragoa izango da seguruenik.

Bekadunak izatearen helburua ez da, noski, jendeari prestat-kuntza bat ematea altruismoz edo borondate pedagogikoz. Helburua da zuloak estaltzea. Oporrek eragiten dituzten zuloak, nagusiki, baina baita ere kontratazio bidez kubritu nahi ez direnak (edo ezin direnak) estaltzea.

Kazetariok bekarioak nahi ditugu, eta exigitzen ditugu; bes-tela guk ez dugu oporrik. Hau da, bekadunak udan egoten dira, baina gero askok segitzen dute larunbateko ordezkapenak egiten edo lan puntualetan... Dirutan neurtu dezazuen larunba-ta 4.500 pezetan pagatzen da, eta sustituzio jarraiak badira, hor jada kontratu arrunta egiten da.

Bekadunak badaki bera zuloak estaltzeko dagoela hor. Ba-daki non ari den, eta ez da diruaz kexatzen, normalean. Kiro l-tasunez onartzen du egoera, gutxi gora-behera gainerako kaze-tariok onartzen dugun bezala. Eta gainera, nik uste dut gehie-nak gustora aritzen direla. 4. mailatik aurrera, ikasle guztiak daude praktiketarako gogoz fakultatean. Ofizioa han ez dute-la ikasi konturatu dira horrezkero Uda bat erredakzioan pasa-tzea karrerako lau urte baino gehiago ikasten dela uste du be-kadun izandako askok.

Diru-eskasiak ez die asko ardura bekadunei. Jendea esplo-tatu egiten duten kontzientzia badute ikasleek Fakultatean, baina hala ere eskatu egiten dituzte praktikak (gorago aipatu-tako *masterretan* eta jendea apuntatzen da, pagatuta...). Asko-rentzat, gainera, ingresorik ez izatetik apur bat izatera, salto han-dia da. 50.000 pezeta horiek dirua iruditzen zaie bekadunei.

Kolaboratzaile-figura oso desberdina da herri-aldizkarie-tan. Erredakzioak beste neurri bat du, baina txiki izan arren

ere, kolaboratzaileak ez du lotura erredakzioarekin egunkari batean bezala. Gauzak eramaten ditu eta listo, ordenadoreekin kontaktua eta izan dezake, kasu batzuetan, baina ez beste toki batzuetan bezainbestekoa. Kolaboratzaile hauek oso gazte hasten dira, 4. maila baino lehenago eta, herri-ekimen batean parte hartzen dutenez, beste inplikazio batzuk ditu horrek. Lan-praktika gisa balio gutxixeago duela uste dut, tamalez.

PRESIO PROFESIONALA

Praktiketarako gogo horrek, nere ustez, kontraste egiten du kazetariak auto-prestakuntzarako duten ilusio eskasarekin. Kanean zenbat egunkariarekin? Fakultatean berdintsu... Hori absurda da, ze ez duzu jakingo albisterik egiten, albisteen, aktualitatearen jarraipena egin gabe. Honekin, presio profesionalaz mintzatzen hasiko naiz, edo hobe esanda, nik ikusten dudana presio faltaz, profesionaltasunerako joera ezaz. Zehaztu behar dut hau oso ikuspuntu pertsonala dela.

Prestakuntza teknologikoaren aldetik, ez dakit nolako ardura duten ikasleek, baina nik uste dut oso garrantzitsua dela eta ez dela serio hartzen. Fakultatean 10 ordu *word* eta *quark* ematen dizkizute³, eta horrekin ez zoaz inora.

Ondorioz, jendea oso berde dator praktiketara. Baina hala ere, praktiketan jarduten duten askok dute aukera gero lan egiteko (kolaboratzaile gisa, batez ere, ze kontratatzeko denboraldi handia amaitu zen, esan dugu gorago). Norik egiten dute lan, bada? Onenek edo. Inpresioa eragiten dutenek, ez idazle brillanteenak, baizik eta belozidatean, disponibilitatean zerbait erakusten dutenek. Horrela destakatzen denak badu lanerako aukeraren bat. Adibidez, iazko uztailaren 1ean lanean hasi zen bekadunetako batek zortzi egun jai izan ditu segidan ordudunik eta aurtengo uda ere lanean arituko da.

Esan dut jendea berde datorrela praktiketara. Baina, oro har, euskarazko kazetariak nahiko berde gaude gauza askotan.

Presio profesionala aipatu dut, eta uste dut ez dagoela. Ez dagoela eskakizun profesional zehatzik gure medioetan. Gaude-nak gaude, ahal duguna egiten dugu ahal dugun moduan, eta aurrera. Uste dut egiten dugunak baduela meritua, baina...

EUSKARA MAILA

Gabezia profesionalak aipatzen hasteko, euskararen maila datorkigu burura. Euskara-maila ez da oso brillantea euskal kazetarien artean, eta honen inguruko kexuak aski ezagunak dira.

Akats ortografikoetatik hasita (alde horretatik egon daitezke justifikatutako akatsak, cf. pake-bake), eta hortik aurrera, dena: joskera eta lexiko aldetik eskasia, hizkuntzaren ezagupen nahikoa justua, *klix*e eta molde batzuen errepikapena behin ikasitakoan (*klix*e onak batzuk, eta beste batzuk txarrak), eta itzulpena egiteko orduan, hiztegiak eta erreferentzialanak erabiltzeko oso joera gutxi.

Nork du errua? «*Hezkuntza sistemak ez du bermatzen unibertsitateira hiru akats gramatikal egingo ez duen gazteak iristea*», zioen Jon Sarasuak elkarrizketa batean duela gutxi⁴. Hala ere, unibertsitateak ezin ditu hori dela-eta eskuak garbitu, eta prestakuntza hobetu beharko luke nabarmen, euskararen alorrean, bereziki, eta beste hainbatetan.

MOTIBAZIOA

Eta prestakuntzaren alderdi periodistikoagoan zer dugu? Prentsaurrekoetara joaten gara, bai, baina ezer gutxi gehiago, horrela gabiltza...

Oro har, profesionaltasuna ez da balio pertsonaltzat hartzen gure ofizioan, iruditzen zait. Motibazio handirik ez dut igartzen jendearen artean, eta askotan, jendeak idazten ditu artikulua zine-txarteldegian txartelak saltzen dituenaren bizitasun berarekin. Hau ezin da hala izan: nire ustez lan honek pasio apur bat eskatzen du, eta ez dut pasio hori ikusten.

Gainera, espero zitekeen pasio eta grina hori gazteengan igarri beharko zela, beste inorengan baino gehiago, baina kale. Kazetari-belaunaldi berrian, gazteenek jubilatuta nekatuak balira bezala idazten dute sarri: piperrik gabe, ilusiorik gabe. Oso jende *soso* ikusten dut, oro har. Benetan, gauden bezala, eskertuko nuke *amarillismorako* joera gehiago gazteen artean.

Nik ikusten dudana profesionaltasunerako motibazio falta hau ez da, seguruenik, jendearen erru soila. Ez ditut kulpan- te bakarrak kazetariak egin nahi (presio ekonomikoak eta politikoak zerikusia izango du motibazioan), baina badago beste faktore bat.

Pello Urzelai kazetariak baditu honi buruzko oso ideia interesgarri batzuk: bere ideia da komunikabideek, gure enpresek, ez dutela inbertitu alor periodistikoan, informazioa lantzeari ez zaiola garrantzirik eman medioetan⁵.

Nik ere badut errezelo hori. Komunikazio-enpresa bat garen kontzientzia falta dela. Euskararen aldeko ekimen bat garelako ezer baino gehiago. Eta bagara, baina euskararen alde zer egingen? Informatzen, ezta? Beste batzuetan badirudi dirua biltzeko inizatibak (jaiak eta horrela) antolatzeko enpresa bat garelako. Eta hori ere bagara, ze bestela ez daukagu dirurik, baina zertarako biltzen dugu diru hori? Informazio-proiektu baterako, ezta?

PRESIO POLITIKOAK

Bizi ditugun presio politikoak ere aipatu behar dira, nola ez. Hiru alorreko presioak sailkatu ditut lan honetarako, eta hone-lata bataiatu ditut neuk: neutraltasunaren presioa, medioarena eta hurbiltasunarena.

NEUTRALTASUNAREN PRESIOA

O reka politiko nahitaezko batean mugitzera behartuta daude prentsako euskal kazetariak.

Jarrera neutroago hau objetiboagoa ote da ezker abertzalera edo bloke demokratikora lerratuagoak dauden kazetariekin alderatuta? Uste dut baietz, neutraltasun hori gure aldeko puntu garrantzitsua dela. Batzuetan neutraltasuna epelkeria izan daiteke, baina ez dut uste eztabaidatzeko jarrera denik euskarazko medioetan gaur egunean, eta uste dut, oro har, kazetariak joera ideologiko hau onartzen dutela.

MEDIOAREN PRESIOA

Presio hau azpimarratu behar da. Euskarazko medio batean dagoen kazetaria moldatzen da bere medioaren ideologiara beste edozein kazetari bezala. *Diario Vasco*-n dabilena *Diario Vasco*-ko lerrora moldatzen da, *Egin*-en dabilena *Egineko* lerrora, eta herri-aldizkari batean dabilena, aldizkariaren lerrora. Nahi baduzue ez da izango lerro politikoki hain markatua, baina ideologia markatu bat denek dute, eta oro har, euskarazko medio hauek euskaltzale-abertzaleak dira ideologiaz.

Norbaitek pentsatuko du euskarazko komunikabideetan ez dabilela langile ez abertzalerik. Baina ibiliko da, bai, ondo disimulatuta bada ere.

HURBILTASUNAREN PRESIOA

Euskarazko medio hauetan badago kazetarien gaineko beste presio politiko bat: hurbiltasunaren presioa deitzen diot nik. Euskararen munduan gabiltza eta, badirudi beraz, euskararen inguruko edozein ekimen gure laguna dela nahitanahiez. Euskaltegiak zera antolatzen du, eta ez badiozu kasu handirik egiten (ez duelako interesik), haserretu egiten zaizkizu eta deitu egiten dizute: «Aizue, nola egin diguzue zuek hau guri? Nork eta zuek!».

Herriko medio batean presio hau handiagoa da, herriko edozein dendarik edo taldek egingo dizkizulako halako demandak. Istripu bat gertatu da denda baten aurrean, eraman dute zauritua baina odola geratu da espaloian eta argazkia egin duzu, denda ikusten da eta dendariak sekulako *filipika* botat-

zen dizu (eta publizitatekoak ere bai ze igual modulo batzuk galduko ditu)... Adibide hau erridikulu samarra iruditu zaizue baina gauza hauek nik ikusi ditut.

Gainera, jendea lagun bezala etortzen zaizu, eta hori nahiko txarra iruditzen zait. Artikuluak berrikusteko orduan, batzuetan enpresa bateko buruak eskatzen dizu eta uzten diozu halabeharrez; baina euskaltegi batetik lagun bezala eskatzen dizute elkarrizketa berrikusteko, eta horrek ni asko haserretzen nau, esperientziaz dakidalako ondorio penagarriak dituela jokabide horrek.

Hurbiltasunaren presioa herri-aldizkarietan bereziki sentitzen da. Udalaren aldetik batez ere, baina beste instituzio batzuek ere egin dezakete, esate baterako, ikastolek. Normala izaten da adibidez, Clouseau zinegotziaren kasua. Nor da Clouseau zinegotzia? Pertsonaia nefastoa, beti luparekin dabilena, dena begiratzen, eta beti ibili behar duzu pentsatzen ea ez ote zaizun haserretuko. Kurioso da, gainera, pertsona jatorra izaten dela Clouseau zinegotzia, agian udalean aldizkariak duen lagunik minena, arreta gehiena jartzen duena aldizkariaren gora-beheretan eta horrela. Zenbait udalek Clouseau bat baino gehiago ere badute, alderdi bakoitzeko bana edo.

Hurbiltasunaren presio hau arazoa da medioarentzat, oreka politiko eta ekonomikoetara behartuta daudelako, baina bereziki da latza eta mingarria kazetariarentzat. Presio honekin kazetariak gaizki pasatzen dute. Hala ere, medioak, bere hartan, presiobide hau ontzat ematen duela uste dut. Kasu hauek —iruditzen zait— medioak errazago justifikatzen du ikastolaren jarrera edo Clouseau zinegotziaren kexua kazetariaren ikuspuntua baino.

KAZETARIAK ELKARTU?

Orain artekoa, arazo-sorta baten deskripzioa izan da. Eta horra galdera: arazo hauen aurrean, elkartu?

Duela sei urte, egon zen euskarazko kazetariak elkartzeko saio bat. Eta sortu zen, elkarte hori, Euskaldun Kazetarien Elkarte (EKE) sortua da, eta ez du inork desegin, nik dakidala. Baina, ez dakit, hilik jaio zela dirudi.

Estatutu batzuk zituen elkarte horrek eta helburuen artean, puntu interesgarriak agertzen dira. Helburu sorta bat markatzen zen estatutuetan, eta ados egoteko modukoak dira⁶:

- Kazetaritzako hizkuntza aztertzea eta lantzea.
- Kazetarion gora-beherez ardura hartzea, bereziki euskara edozein jardun publikotan erabil ahal izateko arreta biziz saiatzea.
- Kazetari berrien kontratazioan euskaldunen kopurua gero eta handiagoa izatearren presionatzea.
- Komunikabide guztietan ehuneko zenbateko batetik euskararen presentzia jaitsi ez dadin exigitzea.
- Euskal kazetariak berenezkoa duten eremua osatzeko hain nabarmenak diren hutsuneak (egunkaria, agentzia eta abar) betetzen ahalegintzea.

Beste punturen batean, estatutuak oso gustoko ez dudan atalen bat ere badakar.

- Elkarte honen ekintzak, honako lurralde eremu honetan gauzatu dira: Euskal Herrian orokorki eta bereziki Euskal Elkarte Autonomoan.

Mugatze hori ez zait egokia iruditzen⁷. Nolanahi ere, EKE ez da bizi gaur egun, eta ez dakit berpiztuko den. Berriz fundatu beharko dugu? Hori berriz sortzeak balioko du? Helburu horiekin ados egongo gara, baina guri dagokiguna ondo neurtu behar dugu. Helburuetara begiratuta, euskararen sustatzeari dagozkio helburuotako batzuk, baina benetan kazetarien lana ote da hori?

Elkartzekotan, helburuak neurtu egin behar dira, sakon eta egoki. Ikusi benetan zer lor daitekeen, eta helburu praktikotara jo. Horrek ausnarketa sakona eskatzen du alde zuzenetik.

Gainera, pentsatu beharko da ea kazetari elkarte batek, EKE-ren helburu-zerrendan zuzenki aipatzen ez den alorrak ukitu behar ote dituen. Alegia: egoera ekonomikoa eta presio politikoak.

Egoera ekonomikoari buruz, esana dut kiroltasunez, espiritu olinpikoz, jasotzen ditugula gure soldatak, baina horrek ez du esan nahi errebindikaziorako espaziorik ez zaigunik geratu behar kazetarioi. Honen harira esan beharra dago sindikatuek oso erakarpen gutxi dutela kazetarien artean. Afiliaturren bat edo beste ba omen dago *Egunkaria*-n, baina sindikatuen ordezkariarik ez dago gure enpresa-komitean. Langileen ordezkariak baditugu, eta, ordezkariitza lana egiten dute: kasu egiten zaie batzuetan, beste batzuetan ez...

Medio txikiagoetan, langile ordezkari bat edo beste izaten da titulu horrekin erabaki organoetan (ARKOn adibidez), eta oraindik txikiagoetan ez dago horretarako aukerarik. Kexuak edo kezak ia modu indibidualean planteatu behar dira, ausartzen bazara...

Beraz, elkarte batek lagunduko luke arlo laboral ekonomiko honetan? Ez dakit. Medio desberdinetarako balioko duen ekintza sindikal bat planteatu daiteke kazetari elkarte batetik? Zaila ikusten dut. Behintzat —adibide bat jartzeko— EITBko eta prentsa idatziko kazetarien lan-errebindikazioak bateratzea ez da erraza.

Presio politikoen aurrean ere, elkarteak balioko ote lukeen pentsatu beharko genuke. Mehatxu kasu bat gertatzen bada kazetariaren baten aurka, agiria kaleratu beharko dugu elkarte bezala, kazetari horrekin elkartasunean? Huts hutsean, pentsa daiteke baietz, elkartasuna ez eskaintzeko motiborik ez dagoela, baina mehatxuak edo erasoak zeinu batekoak dira egun batean, eta beste zeinu batekoak izan daitezke biharamunean, eta orduan ere, agiria atera beharko genuke, oreka egiteko. Gero, erdal elkarte batek beste mehatxu batzuen kontrako agiri bat aterako du, eta elkarte horrek gure elkartera deituko du eta... Uste dut halako saltsatan ezin daitekeela sartu elkarteak.

Orduan, elkarteak alai-alai sortu baino lehenago, gauzak aztertuta egin beharko lirakeke, ezer egitekotan, eta azterketaren ondorioa zera izan daiteke, beharbada: elkarterik ez sortzea.

Gauzak soseguz egin beharko dira beraz, eta hortaz, bada- go orain ekimen interesgarri bat, arretaz segitu beharko duguna, neureustez. Euskaraz lan egiten duten kirol kazetariak mugit- zen hasi dira (batzuk behintzat), elkartetxo bat egin edo ez. Afari bat antolatzekotan dira, eta hortik, agian, zerbait abiatuko da; edo agian ez da ezer abiatuko, eta beste afari bat egitekotan geratuko dira. Ikusi egin beharko dugu, baina edozelan ere, afariak egiteko aitzakia bada ere, uste dut ekimen polita dela kirol kazetariena, medio desberdinetako jendearen arteko loturak egiteko, eta gure kezka eta ardurak konpartitzeko.

Kirol kazetari horiek ez dute mundua konponduko, baina akaso Real-Athletic eztabaiden giro erdaldun ustela geure artean, euskaldunon artean, gertatzen ez dela demostratuko dute.

1. Testu hau jendaurrean irakurtzeko idatzi zen, eta ahozko moldeak gorde egin dira edizio honetarako.
2. 1996ko maiatza.
3. Ordenadore-programa ezagunak, testua editatzeko eta maketatzeko.
4. *Euskaldunon Egunkaria*, 1996-5-26.
5. Ikus bere txostena, bilduma honetan bertan.
6. EKEren estatutuetatik (1990eko maiatza).
7. Hitzaldian, galderen txandan, entzuleetako batek azaldu zuen arrazoia: elkartea legeztatzea errazagoa zen EAEn emanez gero izena. Nafarroan eta EAEn aldi berean legeztatuta nahi izanez gero, Madril- dik baimena behar zen, eta gauzak asko nahastea zen hori. Itxura hutsa zen, beraz, puntu hori.